

Силабус навчальної дисципліни
«ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ»

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини».

Рік навчання: 2, семестр: 3

Кількість кредитів: 5

Мова викладання: українська

Підсумковий контроль: диференційований залік

Форма проведення занять: лекції, семінарські заняття

Назва курсу	Професійна етика державного службовця
Викладач	Архіпов Валерій Іванович
Контактний тел.	050 528 48 62
E-mail:	chpn1306@gmail.com
Електронна версія курсу	
Консультації	Очні консультації: 2 год. Понеділок з 13.00 до 15.00

Анотація до курсу. Навчальна дисципліна «Професійна етика державного службовця» відноситься до дисциплін вибіркового циклу гуманітарної підготовки здобувачів вищої освіти підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти (бакалаврів) за спеціальністю: 292 «Міжнародні економічні відносини».

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні у здобувачів освіти системних знань щодо розуміння та реалізації сучасної парадигми державного управління яка ґрунтується на ідеї цивілізаційної місії держави в забезпеченні демократичного розвитку суспільства, її реалізації на основі розвитку духовної сутності життя людини й суспільства на засадах етики як теоретичного і практичного способу облаштування суспільного життя, ролі в цих процесах професійної етики державних службовців як основного суб'єкта держави; засвоєнні теоретичних засад і практик розбудови етичної системи державної служби, етичних засад спілкування державних управлінців і громадян; розуміння значення та ролі етичних кодексів в системі державного управління.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є ознайомлення та засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичних та методологічних засад сучасних вітчизняних та зарубіжних наукових досліджень щодо проблем професійної етики; ґрунтовне вивчення студентами принципів багатоаспектної взаємодії політики, права, моралі і етики; формування: розуміння сутності професійної етики через призму державної служби, деонтологічних правил поведінки членів професійного співтовариства, що відповідають етичним вимогам сучасного українського суспільства та держави; ставлення до професійної етики як до морального інструменту державного службовця, що забезпечує чесне і бездоганне виконання повсякденних обов'язків максимально прийнятним демократичним шляхом.

2. Формат курсу – очний та змішаний. Викладання курсу передбачає поєднання традиційних форм аудиторного та дистанційного навчання (лекції, семінарські і індивідуальні заняття) з елементами електронного навчання, в якому використовуються спеціальні інформаційні технології, такі як комп'ютерне тестування, підготовка проєктів, аудіо- та відео- навчальні матеріали, інтерактивні елементи, онлайн консультування тощо на платформі ресурсу дистанційного навчання MOODLE.

3. Компетентності, які мають бути сформовані в результаті опанування навчальної дисципліни

Після вивчення курсу здобувачі вищої освіти повинні володіти такими компетентностями:

- Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у готельно-ресторанному бізнесі, в процесі навчання та професійної практичної підготовки у закладах готельно-ресторанного профілю, що передбачає застосування певних теорій та методів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі міжнародних відносин, суспільних комунікацій, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій

загальні:

- Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського, демократичного суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу.
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- Здатність працювати у міжнародному контексті.

2.2. ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Здобувачі вищої освіти спеціальності: 292 «Міжнародні економічні відносини», матимуть такі результати навчання:

Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

Демонструвати здатність діяти соціально відповідально до громадської свідомості на основі етичних міркувань (мотивів), повагу до різноманітності та багатокультурності.

4. Результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні **знати:**

теоретико-концептуальні засади функціонування професійної етики як соціокультурного феномену;

принципи взаємодії політики, права і моралі в демократичному суспільстві;

зміст і місце професійних етичних цінностей та процесів в системі держаної служби;

основні поняття, терміни, концепції досліджень етики та професійної етики;

сутність професійної соціалізації особистості та її зв'язок з політичними процесами в суспільстві;

зв'язок етичних, правових та політичних процесів з формуванням національної ідентичності у сучасній Україні.

уміти:

- ефективно використовувати отримані знання під час спілкування з колегами по роботі та клієнтами;
- використовувати навички безконфліктного спілкування в проблемних ситуаціях під час виконання своїх функціональних обов'язків;
- запобігати можливих конфліктів інтересів;
- керуватися в професійній діяльності етичними принципами та стандартами державного управління;

5. Обсяг курсу для денної форми навчання

Вид заняття	Загальна кількість годин (денна)
лекції	26 год.
семінарські, практичні заняття	24 год.
самостійна робота	98 год.

6. Технічне й програмне забезпечення /обладнання – У період сесії бажано мати мобільний пристрій (телефон) для оперативної комунікації з викладачем з приводу проведення занять та консультацій. У міжсесійний період комп'ютерну техніку (з виходом у глобальну мережу Internet), доступ до платформи MOODLE, та оргтехніку для комунікації з викладачем та підготовки (друку) рефератів, проектів та інших письмових робіт.

Неформальна освіта *передбачена*

7. Політика курсу – здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня повинні дотримуватися академічної доброчесності відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в Державному податковому університеті», «Положення про академічну доброчесність в Державному податковому університеті », Кодексу академічної доброчесності Державного податкового університету».

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

8. Схема дисципліни

Години/ семестр	Тема, план	Форма заняття та діяльності	Результати навчання	Вага оцінки (кількість балів)
12 год.	<p>Тема 1: Етика державних службовців як об'єкт наукового дослідження вітчизняних і зарубіжних учених.</p> <p>1. Етика державного службовця як об'єкт дослідження українських науковців сучасної доби.</p> <p>2. Аналіз зарубіжної літератури з досліджуваної теми.</p>	<p><i>Лекція:</i> вербальне засвоєння матеріалу</p> <p><i>Семинар:</i></p> <p>Тести, робота в групах, дискусія, усне опитування, підготовка презентації за тематикою самостійного вивчення дисципліни</p>	<p>Вивчити основні наукові підходи до вирішення проблеми сучасної парадигми державного управління в забезпеченні демократичного розвитку українського суспільства.</p> <p>Зрозуміти як відбувалося формування та розвиток сучасного розуміння професійної етики та її функцій в системі світового соціального знання.</p> <p>Охарактеризувати специфіку гуманізації суспільних відносин через формування етики державних службовців в Україні в умовах демократизації та професіоналізації державної служби.</p>	3 б.
10 год.	<p>Тема 2: Теоретико-методологічні аспекти професійної етики.</p> <p>1. Поняття «професійна етика». Зміст етики державних службовців, функції у професійній діяльності.</p> <p>2. Специфіка моральної регуляції професійної діяльності державних службовців.</p> <p>3. Структура етики державних службовців. Критерії її оцінювання. Етика державної служби та етика державного службовця. Формування професійної етики.</p>	<p><i>Лекція:</i> вербальне засвоєння матеріалу</p> <p><i>Семинар:</i></p> <p>Тести, робота в групах, дискусія, усне опитування, підготовка презентації за тематикою самостійного вивчення дисципліни</p>	<p>Охарактеризувати специфіку основних складових професійної моралі та етики через соціальну сутність професії державного службовця.</p> <p>Проаналізувати зміст основних підходів щодо можливостей регулювання за допомогою професійної етики усіх елементів професійної діяльності та її організації. Зрозуміти сутність професійної етики як своєрідної форми самоорганізації моральної свідомості і відповідної поведінки суб'єкта професійної діяльності.</p>	3 б.
10 год.	<p>Тема 3. Сутність моралі. Мораль як об'єкт та предмет етики.</p> <p>1. Співвідношення етики та моралі; моралі та моральності.</p> <p>2. Атрибути моралі: імперативність, нормативність,</p>	<p><i>Лекція:</i> вербальне засвоєння матеріалу.</p> <p><i>Семинар:</i></p> <p>Тести, робота в групах, дискусія, усне опитування, підготовка презентації за тематикою</p>	<p>Охарактеризувати специфіку моралі як феномену свідомості</p> <p>Проаналізувати: атрибути моралі: імперативність, нормативність, оцінюванність; функції моралі в суспільстві</p> <p>Зрозуміти співвідношення етики та моралі; моралі та</p>	3 б.

	<p>оцінюваність. Функції моралі в суспільстві</p> <p>3. Теорії походження моралі.</p> <p>4. Добро та зло як провідні категорії етики.</p> <p>5. Категорії етики: моральна свобода, відповідальність, справедливість, смисл життя, щастя.</p>	самостійного вивчення дисципліни	моральності; категорії етики: добро та зло, моральна свобода, відповідальність, справедливість, смисл життя, щастя.	
10 год.	<p>Тема 4. Етика юридичної професії.</p> <p>1. Поняття професійної етики та її види. Професійна етика як частина етики.</p> <p>2. Значення професійної етики судової та правоохоронної діяльності. Характеристика судової та правоохоронної діяльності.</p> <p>3. Гарантії додержання професійної етики у діяльності судді, прокурора, слідчого</p> <p>Поняття гарантій додержання професійної етики.</p>	<p><i>Семинар:</i></p> <p>Тести, робота в групах, дискусія, усне опитування, підготовка презентації за тематикою самостійного вивчення дисципліни</p>	<p>Охарактеризувати поняття професійної етики та її видів.</p> <p>Проаналізувати гарантії додержання професійної етики у діяльності юристів.</p> <p>Зрозуміти значення професійної етики судової та правоохоронної діяльності.</p>	3 б.
10 год.	<p>Тема 5: Зарубіжний досвід етизації державної служби.</p> <p>1. Теоретичні засади і практика розбудови етичної системи державної служби США.</p> <p>2. Суть, стандарти і механізми функціонування етики державних службовців країн Західної Європи (Великобританії, Франції)</p>	<p><i>Лекція:</i> вербальне засвоєння матеріалу</p> <p><i>Семинар:</i></p> <p>Тести, робота в групах, дискусія, усне опитування, підготовка презентації за тематикою самостійного вивчення дисципліни</p>	<p>Зрозуміти сутність головного принципу управління демократичною державою як самоуправління «вільних людей на вільній землі».</p> <p>Вивчити та зрозуміти принципи формування механізмів та сутності стандартів функціонування професійної етики державних службовців.</p> <p>Проаналізувати та зрозуміти основні принципи етики поведінки посадових осіб та службовців державних органів влади..</p> <p>Визначити основні риси «нової етичної політики»</p> <p>Охарактеризувати стандарти етичної поведінки для державних службовців</p>	3 б.
8 год.	Тема 6: Ідейні та	<i>Лекція:</i> вербальне	Вияснити основні принципи	3 б.

	<p>нормативні засади етики державних службовців України і їх реалізація в сучасних умовах.</p> <p>1. Політико-правова база етики державних службовців України.</p> <p>2. Конституція України.</p> <p>3. Закони України.</p>	<p>засвоєння матеріалу</p> <p><i>Семинар:</i></p> <p>Тести, робота в групах, дискусія, усне опитування, підготовка презентації за тематикою самостійного вивчення дисципліни</p>	<p>формування та зміст політико-правової бази етики державних службовців України.</p> <p>Розкрити сутність основних принципів етики державного службовця: відповідальності, співпраці, відкритості.</p> <p>Охарактеризувати зміст нормативно-правових джерел професійної етики державних службовців України та зрозуміти необхідність дотримання норм та вимог закріплених в цих документах.</p>	
20 год.	<p>Тема 7: Особистість державного управлінця: ціннісно-нормативна модель (Лек.).</p> <p>1. Особистість державного управлінця: професійно-етичні виміри.</p> <p>2. Громадянські чесноти державного управлінця: моральні та професійно-етичні аспекти.</p> <p>3. Професіоналізм як моральна якість державного управлінця.</p> <p>4. Професійна відповідальність, професійна честь і професійна гідність державних управлінців.</p> <p>5. Толерантність як професійно-етична характеристика державних управлінців.</p> <p>6. Антикорупційна спрямованість професійно-етичних настанов та проблема конфлікту інтересів у державному управлінні.</p>	<p><i>Лекція:</i> вербальне засвоєння матеріалу</p>	<p>Зрозуміти сутність терміну «особистість» з точки зору психології, соціології, філософії та інших гуманітарних наук.</p> <p>Розглянути «особистість» через призму завдань та цілей державної служби.</p> <p>Сприймати державного службовця не лише як функціонера, а як особистість, яка є суб'єктом управління.</p> <p>Зрозуміти впливи процесів демократизації на формування особистості державного службовця.</p> <p>Виявити взаємозв'язок між професіоналізмом і моральністю.</p> <p>Проаналізувати вплив професійної відповідальності, честі і гідності на формування особистості державного службовця.</p> <p>Розглянути толерантність як морально-психологічну установку особи на сприйняття іншої людини в її інакшості.</p> <p>Сформувати стійкий імунітет до будь-яких проявів та впливів корупційних ризиків під час виконання функціональних обов'язків державним службовцем</p>	
10 год.	<p>Тема 7: Особистість державного управлінця: ціннісно-нормативна модель (Сем.1).</p> <p>1. Особистість державного</p>	<p><i>Семинар:</i></p> <p>Тести, робота в групах, дискусія, усне опитування, підготовка</p>	<p>Зрозуміти сутність терміну «особистість» з точки зору психології, соціології, філософії та інших гуманітарних наук.</p> <p>Розглянути «особистість» через</p>	1 б

	<p>управління: професійно-етичні виміри.</p> <p>2.Громадянські чесноти державного управління: моральні та професійно-етичні аспекти.</p> <p>3. Професіоналізм як моральна якість державного управління</p>	<p>презентації за тематикою самостійного вивчення дисципліни.</p>	<p>призму завдань та цілей державної служби.</p> <p>Сприймати державного службовця не лише як функціонера, а як особистість, яка є суб'єтом управління.</p> <p>Зрозуміти впливи процесів демократизації на формування особистості державного службовця.</p> <p>Виявити взаємозв'язок між професіоналізмом і моральністю.</p>	
10 год.	<p>Тема 7: Особистість державного управління: ціннісно-нормативна модель (Сем.2).</p> <p>1.Професійна відповідальність, професійна честь і професійна гідність державних управлінців.</p> <p>2. Толерантність як професійно-етична характеристика державних управлінців.</p> <p>3. Антикорупційна спрямованість професійно-етичних настанов та проблема конфлікту інтересів у державному управлінні</p>	<p><i>Семінар:</i></p> <p>Тести, робота в групах, дискусія, усне опитування, підготовка презентації за тематикою самостійного вивчення дисципліни.</p>	<p>Проаналізувати вплив професійної відповідальності, честі і гідності на формування особистості державного службовця.</p> <p>Розглянути толерантність як морально-психологічну установку особи на сприйняття іншої людини в її інакшості.</p> <p>Сформувати стійкий імунітет до будь яких проявів та впливів корупційних ризиків під час виконання функціональних обов'язків державним службовцем.</p>	1 б
10 год.	<p>Тема 7: Особистість державного управління: ціннісно-нормативна модель(Сем.3).</p> <p>1. Поняття та сутність етики державного службовця. Моральні засади службової дисципліни.</p> <p>2. Правове забезпечення етики поведінки державного службовця.</p> <p>3.Конфлікти в системі державної служби.</p> <p>4.Поняття іміджу державного службовця.</p>	<p><i>Семінар:</i></p> <p>Тести, робота в групах, дискусія, усне опитування, підготовка презентації за тематикою самостійного вивчення дисципліни.</p>	<p>З'ясувати сутність та зміст службової дисципліни.</p> <p>Вивчити основні нормативні документи що визначають та формують поведінку державного службовця.</p> <p>Розглянути зміст етики державного службовця з точки зору моральних засад службової дисципліни.</p> <p>Сформувати свій стійкий алгоритм дій під час виникнення конфліктних ситуацій під час виконання службових обов'язків.</p>	1 б
8 год/	<p>Тема 8: Теоретико-методологічні основи формування етики</p>	<p><i>Лекція:</i> вербальне засвоєння матеріалу</p>	<p>З'ясувати зміст понять «поведінка», комунікація, взаєморозуміння, обов'язок,</p>	3 б

	<p>державних службовців.</p> <p>1. Соціально-психологічні засади формування етичної поведінки державного службовця.</p> <p>2. Аксиологічна основа етики державних службовців.</p> <p>3. Співвідношення етичних, політичних і правових регуляторів поведінки державних службовців.</p>	<p><i>Семинар:</i></p> <p>Тести, робота в групах, дискусія, усне опитування, підготовка презентації за тематикою самостійного вивчення дисципліни</p>	<p>спілкування через призму моралі.</p> <p>Проаналізувати специфіку соціально-психологічного механізму формування етичної поведінки державного службовця через моральні відносини.</p> <p>Розглянути професійну комунікацію як засіб формування ефективної спільної діяльності.</p> <p>Охарактеризувати основні критерії етики професійного спілкування. Зрозуміти, яким чином суспільні цінності (батьківщина, нація, держава) впливають на формування професіоналізму державного службовця.</p> <p>Охарактеризувати залежність та вплив моральності суспільства в цілому на формування професійної етики державного службовця</p>	
8 год.	<p>Тема 9: Етичні виміри організаційної культури органів державної влади.</p> <p>1. Етичні засади спілкування державних управлінців і громадян.</p> <p>2. Морально-психологічний клімат та етично орієнтовані службові взаємовідносини в організаціях.</p> <p>3. Соціально-етичний портрет керівника.</p> <p>4. Взаємодія між керівником і підлеглими: етичні аспекти.</p>	<p><i>Лекція:</i> вербальне засвоєння матеріалу</p> <p><i>Семинар:</i></p> <p>Тести, робота в групах, дискусія, усне опитування, підготовка презентації за тематикою самостійного вивчення дисципліни</p>	<p>Вивчити та з'ясувати зв'язок та необхідність поєднання соціального призначення професії та організації з цілями професійної групи та працівника.</p> <p>Охарактеризувати складові повноцінного спілкування державного службовця з громадянами.</p> <p>Проаналізувати фактори що впливають на формування конструктивної та результативної взаємодії між працівниками в колективі.</p> <p>З'ясувати етичні правила взаємодії між колегами в колективі державних службовців.</p> <p>Знати основні складові ефективного керівництва та ефективності діяльності лідера.</p>	3 б
10 год.	<p>Тема 10: Етична інфраструктура державного управління</p> <p>1. Сутність етичної інфраструктури державного управління та</p>	<p><i>Лекція:</i> вербальне засвоєння матеріалу</p> <p><i>Семинар:</i></p> <p>Тести, робота в</p>	<p>Вияснити необхідність та складові елементи етичної інфраструктури державного управління.</p> <p>Вияснити, якими є чинники ефективності функціонування</p>	3 б

	<p>роль політичної волі в підтримці етики державного управління.</p> <p>2. Законодавство та механізми звітності й нагляду як елементи етичної інфраструктури.</p> <p>3. Етичні кодекси в системі державного управління.</p> <p>4. Умови підтримки державного управління та координуючі органи як складові управління етичною роботою.</p> <p>5. Роль професійної соціалізації у сприянні етиці державного управління.</p> <p>6. Громадянське суспільство як основа етичної інфраструктури державного управління.</p>	<p>групах, дискусія, усне опитування, підготовка презентації за тематикою самостійного вивчення дисципліни</p>	<p>етичної інфраструктури.</p> <p>Розглянути сутність та необхідність ефективної системи нагляду та контролю.</p> <p>Зрозуміти необхідність дієвих етичних кодексів поведінки державних службовців для забезпечення ефективного державного управління.</p> <p>З'ясувати сутність і роль професійної соціалізації у формуванні професійної етиці державного службовця.</p> <p>Охарактеризувати громадянське суспільство як базовий елемент етичної інфраструктури державного управління.</p>	
--	--	--	---	--

9. Рекомендована література

Основна:

1. Дикун В. Г., Мороз В.М., Стасюк В. В. Методологія дослідження морально-психологічного стану особового складу військ (сил) : навч.-метод. посіб. Київ : 7БЦ, 2023. 383 с.
2. Етика прокурора, судді, слідчого: навчальний посібник= Etik of public prosecutor, judge, investigator / Л.М. Гурієва, О.В. Капліна, А.В. Лапкін, М.Р. Мазур, Х.Р. Слюсарчук-Одеса: Видавничий дом «Гельветика», 2023.- 284 с. URL: <https://doi.org/10.32837/113002746>.
3. Освіта заради справедливості. Серія університетських модулів. Добросесність та етика. Професійна етика. Модуль 14. ООН. Відень, 2021. URL: https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Module_12_final_UKR.pdf
4. Кацавець Р.С. Професійна етика юриста. Навчальний посібник. 2-е вид., доповнене. Київ: Алеута, 2022. 246 с.
5. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів. 27 квітня 2017 р. <https://zakon.rada.gov.ua> затверджено Всеукраїнська конференція прокурорів 27.04.2017 р.
6. Кодекс суддівської етики затверджено XI з'їздом суддів України 22 лютого 2013 р. <https://zakon.rada.gov.ua>
7. Правила адвокатської етики.(Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017). <https://zakon.rada.gov.ua>
8. Професійна етика юриста. Навчальний посібник. 2-е вид., доповнене. Київ: Алеута, 2022. 246 с.
9. Етика прокурора, судді, слідчого: навчальний посібник / Л.М. Гурієва, О.В. Капліна, А.В. Лапкін тв ін.;тех.. ред.. Ю.Д.Батан; за ред.. А.В. Лапіна, Г. Шмельцер.- Одеса: видавничий дім «Гельветіка», 2022.- 284 с.
10. Етика юриста: конспект лекцій / укладач Л.В. Теліженко. Суми: Сумський державний університет, 2020.-163 с.

11. Етичний кодекс юридичного бізнесу. Затверджений на XX черговому засіданні правничої Асамблеї Асоціації правників України. 2 серпня 2023 р. [uda.ua. documents...](http://uda.ua/documents...) суд.

Допоміжна:

1. Кокун О.М., Мороз В.М., Лозінська Н.С., Пішко І.О. Збірник психодіагностичних методик для професійно-психологічного відбору кандидатів на військову службу за контрактом у Збройних Силах України : метод. посіб. К. : Видавничий дім “Освіта України”, ФОП Маслаков Руслан Олексійович, 2021. 74 с.
2. Освіта заради справедливості. Серія університетських модулів. Добросесність та етика. Професійна етика. Модуль 14. ООН Відень, 2021.
3. Професійна етика та дисциплінарна відповідальність юриста: метод. вказівки для здобувачів вищої освіти другого рівня за спец. 081 «Право» Електронне видання. І.О. Кісліцина, О.О. Храпенко, М.О. Кравченко, Л.П. Нестерчук; Нац. Ун-т «Одеська юридична академія».- Одеса: Фенікс, 2023.- 61 с. – Режим доступу: <https://hdl.handle.net/11300/25494>
4. Про засади запобігання та протидії корупції : Закон України від 7 квіт. 2011 р. № 3206-VI // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 44. – Ст. 1764. – С. 9.
5. Про правила етичної поведінки : Закон України від 17 трав. 2012 р. № 4722-VI // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 45. – Ст. 1739. – С. 82.
6. Правила етичної поведінки в органах Державної фіскальної служби: затв. Наказом Державної Фіскальної служби України від 03.04.2019 № 257.
7. Про дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337- V111

Інформаційні ресурси Інтернет:

1. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України. URL <http://dnpb.gov.ua/ua/>
2. Реєстр тестових методик України. URL: <https://vpa.org.ua/test-committee/reestr-testovih-metodik-ukrayni/>
3. Відеоролики з рольової моралі: <http://ethicsunwrapped.utexas.edu/video/role-morality>.
4. Загальні правила поведінки державного службовця URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1089-10>. – Назва з екрану.
5. Модель ефективності ICMA // URL: <http://www.icma.org/go.cfm.cid=7&gid=71>
6. Модель ефективності EIPA // URL: http://www.eipa.nl/CAF/CAF_Navigation.htm.

Міжнародні видання:

1. Good Governance and Human Rights URL <http://www.ohchr.org/en/Issues/Development/GoodGovernance/Pages/GoodGovernanceIndex.aspx>. – Назва з екрану.
2. Recommendation of the council on guidelines for managing conflict of interest in public service. URL : <http://www.oecd.org/dataoecd/13/22/2957360.pdf>.
3. What is good governance? URL: <http://www.unescap.org/pdd/prs/ProjectActivities/Ongoing/gg/governance.asp>.